

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Zielonej Górze

LZG. 411.5.1.2023

Andrzej Cap
Nadleśniczy Nadleśnictwa Rzepin

Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
Nadleśnictwo Rzepin
ul. Puszczy Rzepińskiej 11
69-110 Rzepin

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

*R/23/003 – Planowanie i wykonywanie wybranych zadań związanych z gospodarką leśną
oraz sprawowanie nadzoru nad ich realizacją*

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Rzepin (dalej: <i>Nadleśnictwo</i>).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Andrzej Cap, Nadleśniczy Nadleśnictwa Rzepin (dalej: <i>Nadleśniczy</i>), od 1 sierpnia 2020 r. W okresie od 1 lutego 2014 r. do 21 lutego 2020 r. stanowisko Nadleśniczego zajmował Stanisław Sobański. W okresie od 22 lutego 2020 r. do 31 lipca 2020 r. obowiązki Nadleśniczego pełnił Andrzej Cap.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przygotowanie organizacyjne oraz planowanie zadań związanych z gospodarką leśną, w tym z zakresu urządzenia lasu. 2. Realizacja zadań związanych z gospodarką leśną.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2024 (do czasu zakończenia kontroli ¹) oraz okres wcześniejszy z zakresu opracowania obowiązujących w okresie objętym kontrolą planów urządzenia lasu.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ² .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze.
Kontroler	Sebastian Stępień, specjalista kontroli państwowej, na podstawie upoważnienia nr LZG/90/2023 z dnia 2 listopada 2023 r.

(akta kontroli str. 1-3)

¹ Tj. do dnia 22 lutego 2024 r.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Nadleśnictwo rzetelnie i prawidłowo planowało oraz wykonywało zadania związane z gospodarką leśną.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Nadleśnictwo było właściwie przygotowane organizacyjnie i kadrowo do wykonywania działań objętych kontrolą NIK. Prawidłowo i rzetelnie planowało zadania związane z gospodarką leśną, w tym z zakresu urządzenia lasu. W Nadleśnictwie zatrudniono wystarczającą liczbę pracowników odpowiedzialnych za realizację zadań objętych kontrolą, którzy uczestniczyli w szkoleniach aktualizujących posiadaną wiedzę. Pozostające w dyspozycji Nadleśnictwa środki finansowe pozwoliły na rzetelną realizację zadań. Monitorowano zmiany w ekosystemach leśnych oraz diagnozowano ryzyka związane z szeroko rozumianym zagadnieniem zmiany klimatu. W okresie objętym kontrolą nie wystąpiły sytuacje niewykonywania zaplanowanych zadań z zakresu pielęgnacji i ochrony zawartych w Planie Urządzenia Lasu (dalej: *PUL*), braku realizacji lub nierzetelnej realizacji obowiązków wynikających z przepisów z zakresu ochrony przeciwpożarowej, czy też nierzetelnej realizacji zadań związanych z wystąpieniem sytuacji kryzysowych.

Nadleśnictwo wykonywało zalecenia wskazane w protokołach z kontroli wewnętrznych oraz zewnętrznych. Terminowo przekazywało wymagane informacje do Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinie (dalej: *RDLP*), w tym sprawozdania, które były sporządzone rzetelnie.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częstkowej⁴ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Przygotowanie organizacyjne oraz planowanie zadań związanych z gospodarką leśną, w tym z zakresu urządzenia lasu

Opis stanu faktycznego

1.1. W okresie objętym kontrolą w Nadleśnictwie obowiązywał Plan Urządzania Lasu Nadleśnictwa Rzepin na okres od 1.01.2015 r. do 31.12.2024 r.

Powierzchnia ogólna Nadleśnictwa według *PUL*, tj. na dzień 1 stycznia 2015 r. wynosiła 18.570,33 ha, z tego: powierzchnia lasów (*Ls*) – 17.763,55 ha, a powierzchnia pozostałych gruntów (nieleśnych) – 806,78 ha, natomiast na dzień 1 stycznia 2024 r. powierzchnia ogólna Nadleśnictwa wynosiła 18.592,05 ha (przyrost o 21,72 ha), z tego powierzchnia lasów (*Ls*) – 17.767,63 ha (przyrost o 4,08 ha), a powierzchnia pozostałych gruntów (nieleśnych) – 824,42 ha (przyrost o 17,64 ha).

Powierzchnia lasów według pełnionych funkcji dzieliła się na:

- lasy gospodarcze – 15.358,86 ha według *PUL*, na dzień 1 stycznia 2024 r. – 15.327,70 ha,
- lasy ochronne – 2.134,97 ha (według *PUL* oraz na dzień 1 stycznia 2024 r.),
- rezerваты przyrody – 269,72 ha według *PUL*, natomiast na dzień 1 stycznia 2024 r. – 268,06 ha.

Na dzień 1 stycznia 2024 r. grunty zalesione stanowiły 16.826,11 ha, leśne niezalesione – 381,56 ha, a związane z gospodarką leśną 559,97 ha.

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych.

Struktura wiekowa lasów Nadleśnictwa w 2024 r. kształtowała się następująco:

- I klasa wieku (od 1 do 20 lat) – 2.372,5 ha (14,20 % pow.),
- II klasa wieku (od 21 do 40 lat) – 2.462,8 ha (14,74 % pow.),
- III klasa wieku (od 41 do 60 lat) – 4.403,4 ha (26,36 % pow.),
- IV klasa wieku (od 61 do 80 lat) – 4.294,2 ha (25,70 % pow.),
- V klasa wieku (od 81 do 100 lat) – 1.783,4 ha (10,68 % pow.),
- VI klasa wieku (od 101-120 lat) – 873,3 ha (5,23 % pow.),
- VII klasa wieku (od 121-140 lat) – 401,3 ha (2,40 % pow.),
- VIII klasa wieku (od 141-160 lat) – 104,6 ha (0,63 % pow.),
- IX klasa wieku (od 161 – 180 lat) – 2,3 ha (0,01 % pow.),
- X klasa wieku (ponad 200 lat) – 7,9 ha (0,05 % pow.).

Rzeczywisty udział gatunków drzew, zajmujących największą powierzchnię, na dzień 1 stycznia 2019 r. oraz 1 stycznia 2024 r. był następujący:

- sosna – zajmująca powierzchnię odpowiednio 82,31% i 80,91%,
- brzoza – zajmująca powierzchnię odpowiednio 3,72% i 3,87%,
- dąb szypułkowy – zajmujący powierzchnię odpowiednio 3,36% i 3,60%,
- dąb bezszypułkowy – zajmujący powierzchnię odpowiednio 2,75% i 3,60%.

W kwestii podejmowania działań w zakresie zwiększenia różnorodności drzewostanu, Nadleśniczy wyjaśnił m.in., że (...) *realizację zasad postępowania hodowlanego zmierzającego do podniesienia stopnia odporności oraz zwiększenia potencjału adaptacyjnego lasów - elementy składające się na strategię adaptacji lasów do zmian klimatycznych Nadleśnictwo rozpoczęło w szerokim zakresie już w 2005 r. Obecnie zgodnie z obowiązującym Planem Urządzenia Lasu na lata 2015-2024 zaplanowano do wykonania w ramach przebudowy litych drzewostanów sosnowych rębnie złożone na powierzchni manipulacyjnej 1.214 ha, oraz podsadzenia produkcyjne na 89,52 ha.*

Nadleśniczy sprawował w okresie objętym kontrolą nadzór nad gospodarką leśną w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa o powierzchni 330,7766 ha, według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r.

(akta kontroli str. 4-66,1288)

1.2. Zgodnie z zapisami Regulaminu Organizacyjnego Nadleśnictwa Rzepin⁵ realizację zadań związanych z gospodarką leśną przypisano następującym komórkom organizacyjnym:

- a) Działowi gospodarki leśnej, do którego zadań należało m.in.:
 - prowadzenie całokształtu spraw związanych z planowaniem, organizacją, koordynacją i nadzorem prac w zakresie: nasiennictwa, selekcji, szkółkarstwa, hodowli lasu, ochrony lasu, gospodarki łowieckiej, urządzenia lasu, ochrony przeciwpożarowej oraz innych zagadnień związanych z zagospodarowaniem lasu, użytkowaniem lasu, w tym gospodarki drewnem i użytków ubocznych oraz nadzór nad lasami niestanowiącymi własności Skarbu Państwa,
 - prowadzenie kontroli na gruncie stanu lasu, nadzór nad przebiegiem realizacji zadań pod kątem ich celowości, prawidłowości, organizacji robót, terminowości i jakości ich wykonania oraz całokształtu problematyki dotyczącej planowania, przygotowania i zabezpieczenia wykonania zadań techniczno-produkcyjnych w Nadleśnictwie;
- b) Inżynierom Nadzoru, do zadań których należało m.in.:
 - prowadzenie kontroli funkcjonalnej w Nadleśnictwie w zakresie prawidłowości wykonywania w nim czynności gospodarczych,

⁵ Aktualny Regulamin Organizacyjny Nadleśnictwa Rzepin stanowi załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 38/2020 Nadleśniczego Nadleśnictwa Rzepin z dnia 31 grudnia 2020 r.

- współpraca z Zastępcą Nadleśniczego w sprawach dotyczących planowania gospodarczego oraz koordynacji i realizacji prac gospodarczych w Nadleśnictwie,
 - realizowanie kontroli wewnętrznej m.in. w zakresie legalności, celowości, fachowości i terminowości zadań gospodarczych, szacunków brakarskich, manipulacji, wykonywania zrywki oraz składowania drewna;
- c) Działowi administracyjno-gospodarczemu, do którego zadań należało m.in.: przygotowanie gleby do odnowienia; wykonywanie odnowień metodą Sobańskiego; zwalczanie gatunków inwazyjnych metodą oprysków; konserwacja dróg leśnych oraz leśnych szlaków stałych;
- d) Posterunkowi Straży Leśnej, do którego zadań należało m.in.: prowadzenie spraw związanych z analizą stanu zagrożenia szkodnictwem leśnym, zapobieganiem, zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego, a także ochrona innych składników mienia Nadleśnictwa;
- e) leśnictwom – kierowanym przez leśniczych, odpowiedzialnych (wraz z podległymi im podleśniczymi) za całokształt spraw związanych z prowadzeniem spraw gospodarki leśnej oraz wykonujących zadania związane z ochroną przed szkodnictwem leśnym i jego zwalczaniem w kierowanym przez siebie leśnictwie.

W latach 2019-2023 zadania związane z gospodarką leśną, w tym z zakresu urzędzenia lasu, zapewnienia ochrony przeciwpożarowej, czy też podejmowanej działalności edukacyjnej wykonywało 14 pracowników Nadleśnictwa oraz 10 leśniczych i 11 podleśniczych⁶.

Zakresy czynności, uprawnień i odpowiedzialności pracowników wykonujących zadania z zakresu gospodarki leśnej Nadleśnictwa były aktualne i zgodne z zadaniami przypisanymi komórkom organizacyjnym, w których wykonywali swoje czynności służbowe. Struktura organizacyjna Nadleśnictwa i zakresy czynności pracowników umożliwiały realizację wszystkich zadań związanych z gospodarką leśną prowadzoną przez Nadleśnictwo. Nie stwierdzono aby pracownikom realizującym zadania z zakresu objętego kontrolą powierzano zbyt dużą liczbę zadań, utrudniającą rzetelne wywiązywanie się z obowiązków.

(akta kontroli str. 78-108)

1.3. Pracownicy realizujący zadania z zakresu objętego kontrolą posiadali wykształcenie⁷ i doświadczenie umożliwiające rzetelne wywiązywanie się z nałożonych na nich obowiązków związanych z prowadzeniem przez Nadleśnictwo gospodarki leśnej. Ponadto zapewniono im dostęp do szkoleń aktualizujących posiadaną wiedzę.

(akta kontroli str. 131-141)

1.4. W okresie objętym kontrolą nie wystąpiły sytuacje, w których środki finansowe, którymi dysponowało Nadleśnictwo okazały się niewystarczające do realizacji zadań z zakresu objętego kontrolą.

W poszczególnych latach wynik finansowy Nadleśnictwa kształtował się następująco:

- w 2019 r. – 1.555 tys. zł brutto (1.365 tys. zł netto),

⁶ Nadleśnictwo Rzepin dzieli się na 10 leśnictw: Leśnictwo Drzecin (01) – 1.875,1850 ha, Leśnictwo Biskupice (02) – 1.779,2657 ha, Leśnictwo Kunowice (03) – 1.886,4768 ha, Leśnictwo Bukowiec (04) – 1.956,2107 ha, Leśnictwo Prochowice (05) – 1.972,2626 ha, Leśnictwo Zielona Góra (06) – 1.818,0953 ha, Leśnictwo Rzepin (07) – 1.811,4761 ha, Leśnictwo Nowy Młyn (08) – 1.871,6175 ha, Leśnictwo Gajec (09) – 2.278,4800 ha, Leśnictwo Zielony Bór (10) – 1.801,0744 ha.

⁷ Wykształcenie co najmniej średnie leśne. Ponadto brali udział w szkoleniach i kursach obejmujących m.in. następujące zagadnienia: pielęgnowanie drzewostanów – trzebieże, warunki techniczne, świadectwo kwalifikacji UAWO z uprawnieniami VLOS, podstawy zwalczania szkodnictwa leśnego.

- w 2020 r. – 1.189 tys. zł brutto (899 tys. zł netto),
- w 2021 r. – 3.130 tys. zł brutto (3.022 tys. zł netto),
- w 2022 r. – 3.212 tys. zł brutto (3.223 tys. zł netto),
- w 2023 r. – 1.339 tys. zł brutto (1.253 tys. zł netto).

(akta kontroli str. 142-152)

W okresie objętym kontrolą zaplanowano i wydatkowano środki finansowe na następujące działania związane ze zmianami klimatycznymi:

- zapobieganie zmianom klimatycznym i likwidowanie ich negatywnych skutków – 3.601.336,74 zł⁸,
- retencja wód (utrzymanie obiektów wodno-melioracyjnych) – 486.519,38 zł,
- zabezpieczenie przeciwpożarowe – 4.818.836,75 zł⁹,
- ochrona przyrody – 114.298,00 zł¹⁰.

W roku 2023 Nadleśnictwo Rzepin otrzymało dotacje ze środków krajowych¹¹ na realizację projektu *Zapobieganie występowaniu nadzwyczajnych zagrożeń środowiska w tym skutkom suszy w lubuskich lasach*. Jednym z działań w ramach tego projektu był zakup kamery multispektralnej i bezzałogowego statku powietrznego celem monitoringu środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem siedlisk hydrogenicznych (mokradeł).

(akta kontroli str. 153,201-215)

Nadleśnictwo otrzymało środki zewnętrzne z Unii Europejskiej (dalej: UE), które zostały wydatkowane na następujące projekty/cele:

- *Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych* – kwota 2.326.509,20 zł,
- *Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – zapobieganie, przeciwdziałanie oraz ograniczanie skutków zagrożeń związanych z pożarami lasów* – kwota 116.807,00 zł,
- *Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe* – kwota 10.219,92 zł,
- dotacje celowe na sporządzanie planów zalesienia lub inwestycji zwiększających odporność ekosystemów leśnych i ich wartość dla środowiska realizowanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich – kwota 4.022,00 zł,
- płatności bezpośrednie do gruntów rolnych z Powiatowego Biura Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z tytułu jednolitej płatności obszarowej, płatności za zazielenienie, płatności redystrybucyjnej oraz płatności ONW¹² – kwota 219.267,90 zł.

(akta kontroli str. 154-200)

1.5. W latach 2019-2023 na terenie Nadleśnictwa wystąpiły następujące sytuacje kryzysowe lub związane ze szkodami dla gospodarki leśnej, w tym uszkodzenia drzewostanów na skutek zaburzeń o charakterze klęskowym:

⁸ Całkowita kwota Projektu Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych (MRN).

⁹ W tym Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – zapobieganie, przeciwdziałanie oraz ograniczanie skutków zagrożeń związanych z pożarami lasów.

¹⁰ W tym Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe.

¹¹ Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze.

¹² Decyzje w sprawie przyznania płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego: Nr 0070-2022-000336 z dnia 4 lutego 2022 r. i Nr 0070-2023-000128 z dnia 17 stycznia 2023 r. oraz decyzje w sprawie przyznania płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW): Nr 0070-2022-000337 z dnia 4 lutego 2022 r. oraz Nr 0070-2023-000414 z dnia 17 stycznia 2023 r.

- a) szkody od wiatrów - spowodowane przez orkan Nadia¹³ oraz przez orkan Eunice¹⁴ - szacowane wstępnie na 21.000 m³ surowca drzewnego, obejmujące powierzchnię 3.842 ha,
- b) szkody od suszy,
- c) szkody od jemioli rozpięchłej, która jest półpasożytem zagrażającym drzewostanom w momencie ich silnego osłabienia, spowodowanego głównie suszą i obniżeniem wód gruntowych¹⁵,
- d) szkody od szkodników wtórnych występujące w efekcie długotrwałej suszy, co prowadzi do obniżenia kondycji i odporności drzew¹⁶.

Ponadto w latach 2019-2023 miały miejsce pożary pokrywy gleby (ścioly), które objęły łączny obszar 13,66 ha.

Działania podejmowane przez Nadleśnictwo w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych lub innych związanych ze szkodami dla gospodarki leśnej zostały opisane w pkt. 2.6 niniejszego wystąpienia.

(akta kontroli str. 216-218,286-301)

1.6. Nadleśniczy wskazał m.in. na następujące ograniczenia i utrudnienia w zakresie realizacji zadań związanych z gospodarką leśną w Nadleśnictwie:

- gęsta sieć dróg publicznych przecinająca największy kompleks leśny powoduje duże utrudnienie w planowaniu i realizacji podstawowych zadań gospodarczych,
- przejścia graniczne znajdujące się w granicach zasięgu administracyjnym Nadleśnictwa skutkują dużą penetracją terenów leśnych przez ludność (corocznie Nadleśnictwo ponosi koszty związane z uprzątnięciem i utylizacją odpadów z lasu w kwocie ponad 100.000 zł),
- teren Nadleśnictwa zakwalifikowany jest do I kategorii zagrożenia pożarowego (ostatnie lata prawie bezdeszczowe doprowadziły do gwałtownego wzrostu zagrożenia pożarowego),
- utrudnienia w zakresie sprzedaży drewna wynikające z dostosowania się do koniunktury na drewno za granicą,
- pojawiające się w ostatnich latach kłęski związane z huraganami, suszą, drastycznym obniżeniem wód gruntowych, spowodowały pogorszenie się stanu sanitarnego lasu i doprowadziły do masowego występowania gradacji szkodników,
- braki kadrowe w Zakładach Usług Leśnych świadczących usługi na rzecz Nadleśnictwa.

Nadleśniczy zwrócił ponadto uwagę na kwestię Europejskiego Zielonego Ładu, wskazując na zagrożenia z nim związane. W szczególności odniósł się do strategii działania w zakresie objęcia ochroną ścisłą 10 % obszarów lądowych (leśnych), braku jednolitości definicji ochrony ścisłej i starodrzewów w poszczególnych państwach UE, negatywnych konsekwencji braku możliwości prowadzenia ochrony czynnej, czy drastycznego ograniczenia podaży surowca drzewnego w UE.

(akta kontroli str. 309-312)

1.7. W okresie objętym kontrolą w Nadleśnictwie obowiązywał jeden PUL (obejmujący lata 2015-2024). Prace nad jego opracowaniem zostały podjęte w dniu 13 grudnia 2012 r. PUL został opracowany przez wyłonione w drodze przetargu publicznego Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej – Oddział w Poznaniu¹⁷. Regionalny

¹³ Szkoda powstała w dniach 29-30 stycznia 2022 r.

¹⁴ Szkoda powstała w dniach 16-22 lutego 2022 r.

¹⁵ Sosny osłabione przez jemiolę są bardziej podatne na szkodniki owadzie oraz pasożytnicze grzyby, które dodatkowo przyczyniają się do ich zamierania.

¹⁶ W efekcie czego narażone są one w znacznie większym stopniu na rozwój szkodników owadzych i patogenicznych grzybów.

¹⁷ Umowa nr UL/5/2013 z dnia 27 maja 2013 r. zawarta przez RDLP w Szczecinie.

Dyrektor Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim¹⁸ oraz Lubuski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Gorzowie Wielkopolskim¹⁹ pozytywnie zaopiniowali projekt PUL wraz z Prognozą oddziaływania planu na środowisko. Dyrektor Generalny Lasów Państwowych (dalej: DGLP) zwrócił się do Ministra Środowiska o zatwierdzenie projektu²⁰, który zatwierdził PUL sporządzony dla Nadleśnictwa Rzepin na lata 2015-2024²¹.

W okresie od 1 stycznia 2015 r. do 26 sierpnia 2015 r. Nadleśnictwo prowadziło gospodarkę leśną bez zatwierdzonego PUL, a do połowy lutego 2015 r. projekt PUL nie został zaopiniowany przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim i Lubuskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Gorzowie Wielkopolskim.

Nadleśniczy wyjaśnił m.in., że (...) w okresie od 1 stycznia 2015 r. wszelkie zadania prowadzone zostały w oparciu o przekazany Plan Urządzenia Lasu wraz z bazą opisową nadleśnictwa (tzw. baza LAS), w której to wszystkie wskazówki gospodarcze zostały wskazane do realizacji. Prace zatwierdzania dokumentu strategicznego, jakim jest Plan Urządzenia Lasu (PUL) jest procesem długotrwałym ze względu na procedury legislacyjne. Przerwanie prowadzenia ciągłej gospodarki leśnej miałoby ujemny skutek nie tylko na działalność bytową Nadleśnictwa, ale także mogłoby spowodować niewykonanie wszystkich powierzonych zadań na najbliższe 10 lat. Ponadto zachowanie ciągłości trwałej zrównoważonej gospodarki leśnej wynika z art. 13 pkt 1 ustawy o lasach²², zgodnie z którym, właściciele lasów są obowiązani do trwałego utrzymywania lasów i zapewnienia ciągłości ich użytkowania. Nie przewiduje się okresu przejściowego między expiracją starego, a obowiązywaniem nowego PUL. Istotnym jest również, że zatwierdzenie przez Ministra właściwego do spraw środowiska ma charakter deklaratoryjny.

Nadleśnictwo, realizując zadania wynikające z obowiązującego PUL, w okresie od 1 stycznia 2015 r. do 26 sierpnia 2015 r. pozyskało 48.089,29 m³ grubizny²³ drewna o szacunkowej wartości 9.515,4 tys. zł, co stanowiło 5,2% przyjętego w PUL etatu pozyskania drewna. W obszarach Natura 2000 nie prowadzono pozyskania drewna przed dniem uzgodnienia PUL z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska, tj. do dnia 13 lutego 2015 r.

W kwestii monitorowania przez Nadleśnictwo zmian w ekosystemach leśnych oraz określania ryzyk związanych ze zmianami klimatu Nadleśniczy wyjaśnił m.in., że Nadleśnictwo stale monitoruje ryzyko związane ze zmianami klimatu poprzez doraźne lustracje osłabionych drzewostanów. Ocenia zagrożenia ww. drzewostanów sosnowych ze strony szkodników wtórnych, w szczególności od komika ostrozębnego, których pojaw skorelowany jest z niekorzystnymi zmianami klimatycznymi. Nadleśnictwo od 2017 r. wykorzystuje bezzałogowe statki powietrzne w celu pozyskiwania informacji na temat stanu sanitarnego lasu, a także jego zmian w czasie. Zdjęcia wykonane za pomocą bezzałogowych statków powietrznych i utworzone na ich podstawie ortomosaiki pozwalają analizować zmiany zachodzące w ekosystemach leśnych, szczególnie związane z niedoborami wody. Znajomość istniejących zagrożeń pozwala podejmować działania zapobiegawcze, takie jak przebudowa drzewostanów czy spowalnianie odpływu wody z terenów leśnych.

(akta kontroli str. 313-370,685)

¹⁸ Pismo nr WOOS-I.410.19.2015.RD z dnia 13 lutego 2015 r.

¹⁹ Pismo nr NZ.9022.22.2015.PW z dnia 16 lutego 2015 r.

²⁰ Wniosek nr ZU.6004.50.2015 z dnia 31 lipca 2015 r.

²¹ Pismo nr DLP-I-611-64/32172/15/LP z dnia 26 sierpnia 2015 r.

²² Ustawa z dnia 28 września 1991 roku o lasach (Dz. U. z 2023 r. poz. 1356, ze zm.).

²³ Grubizna – drewno okrągłe o grubości minimalnej 5 cm bez kory, drewno wielko- i średniowymiarowe.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Nadleśnictwo było prawidłowo przygotowane organizacyjnie i kadrowo do wykonywania zadań objętych kontrolą NIK. Struktura organizacyjna Nadleśnictwa zapewniała prawidłową, rzetelną i skuteczną realizację działań związanych z gospodarką leśną, w tym z zakresu urządzenia lasu. Właściwie zaplanowano i wydatkowano środki finansowe, a ich wielkość była wystarczająca do rzetelnej realizacji zadań.

OBSZAR

2. Realizacja zadań związanych z gospodarką leśną.

2.1. Obowiązujący w Nadleśnictwie PUL zawierał wszystkie wymagane elementy wymienione w art. 18 ust. 4 ustawy o lasach. W planie odniesiono się do działań mających ograniczać w przyszłości zjawiska wynikające ze zmian klimatycznych. Działania Nadleśnictwa, zgodnie z zawartymi w PUL wytycznymi, miały polegać na profilaktyce, walce ze szkodnikami i chorobami występującymi w lasach oraz naprawie szkód.

(akta kontroli str. 313-347,685-706)

2.2. Przewidziane w obowiązującym PUL zadania zostały zrealizowane w następującym stopniu²⁴:

a) w zakresie hodowli lasu:

- odnowienia²⁵ – zręby²⁶, halizny²⁷ i płazowizny²⁸ – 78,12 %,
- odnowienia przy rębniach częściowych²⁹ i stopniowych³⁰ – 64,59 %,
- podsadzenia produkcyjne³¹ – 85,87 %,
- dolesienia luk i przerzedzeń – 705,12 %,
- poprawki³² i uzupełnienia³³ – 35,43 %,
- pielęgnowanie gleby – 98,21 %,
- pielęgnowanie upraw³⁴ (czyszczenie wczesne – CW³⁵) – 56,24 %,

²⁴ Zgodnie z Raportem z Panelu Leśniczego sporządzonym na dzień 23 styczeń 2024 r.

²⁵ Odnowienia – wprowadzanie nowego pokolenia lasu sztuczne lub naturalne, w miejsce dotychczasowych drzewostanów, usuniętych w toku użytkowania lub zniszczonych przez kłesi żywiołowe lub wskutek starości.

²⁶ Zręb – nieodnowiona powierzchnia po drzewostanie w okresie maksymalnie 5 lat po jego wycięciu lub też powierzchnia leśna, na której prowadzi się ścinę drzew w cięciu użytkowania rębego.

²⁷ Halizna – uprawa i młodnik I klasy wieku o zadrzewieniu niższym niż 0,5 (poniżej 50 % powierzchni uprawy) i przewidywana do odnowienia w najbliższych latach.

²⁸ Płazowina – powierzchnia porośnięta drzewami II klasy wieku o zadrzewieniu do 0,3 włącznie albo drzewami III i wyższych klas wieku o zadrzewieniu do 0,2 włącznie, zaliczona do rodzaju użytku lasu do odnowienia.

²⁹ Rębnia częściowa – sposób zagospodarowania oznaczający się regulami rozłożonym w czasie odnowieniem drzewostanu, prowadzonym z zastosowaniem cięć częściowych o krótkim, średnim lub długim okresie odnowienia. Powstają drzewostany o stosunkowo niewielkim zróżnicowaniu wieku i wysokości.

³⁰ Rębnia stopniowa – sposób zagospodarowania polegający na stosowaniu w drzewostanie na tej samej powierzchni manipulacyjnej różnego rodzaju cięć odnowieniowych prowadzących do nierównomiernego, rozłożonego w czasie przerzedzenia drzewostanu. Służy kształtowaniu drzewostanów zróżnicowanych wiekowo, wielogatunkowych.

³¹ Posadzenia produkcyjne – odnowienia pod osłoną drzewostanu, wprowadzane w celu utworzenia drzewostanu dwugeneracyjnego lub przyszłego drzewostanu.

³² Poprawki – wprowadzanie sadzonek w miejscach, w których powstały luki i przerzedzenia w uprawach w wieku do 5 lat.

³³ Uzupełnienia – wprowadzanie sadzonek w miejscach, w których powstały luki i przerzedzenia w starszych uprawach i młodnikach w wieku do 20 lat.

³⁴ Pielęgnowanie upraw – zabieg polegający na usunięciu roślinności utrudniającej wzrost i rozwój wprowadzonych na uprawę drzewek.

³⁵ Czyszczenia wczesne – zabieg pielęgnacyjny prowadzony w młodych drzewostanach zwykle przed osiągnięciem przez nie zwarcia. Głównym celem czyszczeń wczesnych jest regulacja składu gatunkowego drzewostanu i usunięcie drzew wadliwych.

- pielęgnowanie młodników³⁶ – 87,38 %,
- melioracje agrotechniczne³⁷ – 95,13 %,
- b) w zakresie pozyskania drewna:
 - razem rębnie – grubizna – 90,84 %,
 - razem rębnie – powierzchnia manipulacyjna³⁸ – 90,99 %,
 - razem przedrębne – grubizna – 88,72 %,
 - razem przedrębne – powierzchnia manipulacyjna – 86,78 %
 - ogółem grubizna – 89,62 %.

W kwestii niepełnej realizacji zadań w zakresie hodowli lasu Nadleśniczy wyjaśnił, że (...) *stopień realizacji zadań w zakresie hodowli lasu (na dzień 31 grudnia 2023 r.) przewidzianych w obowiązującym PUL dla Nadleśnictwa Rzepin wynika z następujących przyczyn:*

- *wykonanie 78,12% odnowień zrębów było wynikiem obowiązkowego przelegiwania zrębów oraz pozostawiania części powierzchni, na których zaplanowano uzyskanie odnowienia naturalnego,*
- *wykonanie 64,59% odnowień po rębniach częściowych i stopniowych było wynikiem pozostawiania części powierzchni do odnowienia naturalnego lub pozostawienia istniejącego II piętra jako drzewostanu bez potrzeby wprowadzania odnowienia,*
- *posadzenia produkcyjne dokonano w 85,87%, gdyż zostały wprowadzone w miejscach gwarantujących ich udatność (nie zostały wprowadzane na powierzchniach ze złym stanem sanitarnym drzewostanu przewidzianym do usunięcia),*
- *dolesienia luk i przerzedzeń w 705,12% były konsekwencją występowania klęsk żywiołowych i gradacji szkodliwych owadów, co skutkowało koniecznością usunięcia dodatkowych powierzchni poza planem,*
- *poprawki i uzupełnienia w 35,43% wynikały z tego, że dobry stan upraw i młodników na gruncie nie wymagał wykonania poprawek i uzupełnień zgodnie z zaplanowanym etatem,*
- *czyszczenia wczesne w 56,24% były skutkiem tego, że uprawy założone w II połowie obowiązywania PUL nie wymagały wykonania zabiegu,*
- *pielęgnowanie młodników w 87,38% związane było z tym, że część młodników nie wymagała pielęgnacji.*

(akta kontroli str. 369-371)

2.3. Pozyskanie drewna w Nadleśnictwie, w tym w ramach etatów cięć w użytkowaniu rębnym³⁹ i przedrębnym⁴⁰, nie przekraczało wielkości ustalonych w PUL.

Wielkość pozyskanego drewna w każdym roku objętym kontrolą dla całego Nadleśnictwa wynosiła odpowiednio⁴¹:

- w 2019 r. – 97.060 m³,
- w 2020 r. – 82.297 m³,
- w 2021 r. – 108.649 m³,

³⁶ Pielęgnowanie młodników – zabieg pielęgnacyjny prowadzony w młodych drzewostanach po osiągnięciu przez nie zwarcia. Celem czyszczeń późnych jest rozluźnienie drzewostanu i usunięcie drzew niepożądanych w drzewostanie.

³⁷ Melioracje agrotechniczne – czynności wykonywane w celu stworzenia optymalnych warunków dla wprowadzenia nowego pokolenia lasu (bez orki) tj. oczyszczenie powierzchni zrębu ze zbędnej roślinności oraz pozostałości po pozyskanym surowcu drzewnym.

³⁸ Powierzchnia manipulacyjna – powierzchnia drzewostanu, na której wykonuje się określone zadania gospodarcze.

³⁹ Ilość drewna do pozyskania wynikająca z potrzeb odnowienia drzewostanu.

⁴⁰ Ilość drewna do pozyskania w wyniku cięć pielęgnacyjnych (czyszczenie, trzebieże) i cięć przygodnych (sanitarnych).

⁴¹ Zgodne z PUL i poza PUL.

- w 2022 r. – 129.687 m³,
- w 2023 r. – 107.151 m³.

(akta kontroli str. 108-130)

2.4. W Nadleśnictwie, poza PUL⁴² pozyskano następujące ilości drewna:

- w 2019 r. – 60 m³ – usunięcie drzew związane było z wylesieniem pod budowę wałów przeciwpowodziowych⁴³,
- w 2020 r. – 314 m³ – usunięcie drzew związane było z odbudową istniejących zbiorników retencji wodnej⁴⁴,
- w 2022 r. – 27 m³ – usunięcie drzew niebezpiecznych na dawnym cmentarzu ewangelickim⁴⁵,
- w 2023 r. – 6 m³ – usunięcie drzew związane było z przywróceniem do użytkowania rolniczego oraz usunięcie drzew niebezpiecznych dla mienia, zdrowia i życia ludzi⁴⁶.

(akta kontroli str. 108-130)

W latach 2019-2023 w ramach użytkowania rębego pozyskano 221.047 m³ grubizny (w tym 8.620 m³ w ramach użytkowania przygodnego), natomiast w ramach użytkowania przedrębego pozyskano 303.390 m³ grubizny, w tym 35.348 m³ w ramach użytkowania przygodnego).

(akta kontroli str. 372-387)

W kwestii przyczyn dokonywania przez Nadleśnictwo wycinki drzewostanów w ramach użytkowania przygodnego Nadleśniczy wyjaśnił m.in., że (...) *w Nadleśnictwie Rzepin w latach 2019-2023 w ramach użytkowania przygodnego wycinano drzewa opalone przez szkodniki owadzie, jemiółę, a ponadto posusz powstały w wyniku suszy oraz wiatrolomy i złomy powstałe w wyniku działania huraganowych wiatrów. Do użytkowania przygodnego zalicza się jednostkowy lub grupowy pobór miąższości w drzewostanach wyłącznie w sytuacjach, gdy z przyczyn losowych nastąpiła konieczność uprzątnięcia posuszu, drzew chorych i obumierających, złomów i wywrotów, a wymuszonego w ten sposób rozproszonego i przypadkowego pozyskania drewna nie można zaliczyć do żadnego rodzaju cięć przedrębnych, ani żadnego rodzaju cięć rębnych.*

(akta kontroli str. 687)

Spośród działań podejmowanych przez Nadleśnictwo w latach 2019-2023 w kontekście adaptacji lasów do zmian klimatycznych wymienić można udział w realizacji nw. projektów, współfinansowanych ze środków UE:

- 1) *Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych (MRN)*, w ramach którego na terenie Nadleśnictwa zrealizowano wykonanie czterech zbiorników wodnych w leśnictwach: Rzepin i Nowy Młyn na bazie istniejących stawów wymagających odtworzenia o łącznej pojemności 83.500 m³, która pozwoli na zatrzymanie 75.900 m³ wody,
- 2) *Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – zapobieganie, przeciwdziałanie oraz ograniczanie skutków zagrożeń związanych z pożarami lasów*, w ramach którego zakupiono samochód

⁴² Pozyskanie drewna poza PUL następuje z gruntów nieleśnych (w tym z zadrzewień), co może wiązać się z uzyskaniem zezwolenia właściwych organów (np. wójta, burmistrza). Nie wpływa ono na rozliczenie etatów cięć.

⁴³ Grunty wyłączone z zarządu LP.

⁴⁴ Grunty nieleśne – wody stojące.

⁴⁵ Grunty nieleśne – tereny rekreacyjno-wypoczynkowe.

⁴⁶ Grunty nieleśne – rola oraz tereny mieszkaniowe.

patrolowo-gaśniczego, sprzęt do wykrywania pożarów oraz doposażenia PAD Nadleśnictwa,

- 3) *Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe (OPL), w ramach którego na terenie Nadleśnictwa zrealizowano działania polegające na usuwaniu nalotów i podrostów na powierzchni 2,0 ha.*

(akta kontroli str. 388-678,682)

Obecnie Nadleśnictwo planuje udział w kolejnych edycjach ww. projektów, i tak:

- w ramach III edycji programu Mała Retencja Nizinna (MRN) przewiduje odtworzenie zbiornika wodnego na Rzepia IV, odtworzenie zbiorników wodnych *Za szkółką leśną*, odbudowę zbiornika wodnego *Przy Białym Moście*,
- w ramach projektu PPOŻ II na lata 2024-2025 przewiduje budowę dwóch dostrzegalni przeciwpożarowych i zakup średniego wozu gaśniczego.

Ponadto w Nadleśnictwie na etapie przygotowawczym znajdują się projekty związane z ochroną cennych siedlisk w Nadleśnictwie na lata 2024-2029:

- *Przywracanie funkcji i poprawa stanu siedlisk hydrogenicznych na terenach pozostających w zarządzie PGL LP na obszarach Natura 2000 i Zielonej Infrastruktury (GMOK),*
- *Przywracanie funkcji i poprawa stanu siedlisk hydrogenicznych na terenach pozostających w zarządzie PGL LP poza obszarami Natura 2000 (GOSH).*

(akta kontroli str. 679-683)

Zgodnie z Zasadami Hodowli Lasu⁴⁷, Nadleśnictwo realizowało następujące działania zmierzające do podniesienia stopnia odporności oraz zwiększenia potencjału adaptacyjnego lasów:

- zwiększanie różnorodności gatunkowej drzewostanów,
- zwiększanie różnorodności strukturalnej drzewostanów,
- zachowanie i zwiększanie wewnątrzgatunkowej zmienności genetycznej,
- zwiększanie odporności poszczególnych osobników na stresy o charakterze abiotycznym i biotycznym,
- przebudowę drzewostanów odznaczających się wysokim poziomem ryzyka powstania różnego rodzaju szkód,
- niedopuszczanie do nadmiernego wzrostu zasobności drzewostanów.

(akta kontroli str. 683-684,1288)

Nadleśniczy wskazał m.in., że (...) w ostatnich latach wystąpiło szereg, nakładających się na siebie, niekorzystnych czynników istotnie wpływających na możliwość pełnej realizacji zadań zapisanych w PUL. Są to m.in.:

- *osłabienie drzewostanów i obniżenie ich stanu zdrowotnego na skutek anomalii klimatycznych, szczególnie niedoboru wody;*
- *brak odporności osłabionych drzewostanów na szkodniki nie mające dotychczas gospodarczego znaczenia (np. jemiola pospolita);*
- *problemy zdrowotne kilku podstawowych gatunków lasotwórczych w tym sosny, dębów, buka i świerka;*
- *częściej występujące gwałtowne zjawiska pogodowe powodujące uszkodzenia drzewostanów (huraganowe wiatry, gradobicia).*

Występowanie powyższych czynników wymusiło wprowadzenie działań zaradczych, zmierzających do maksymalnego ograniczania ich negatywnych skutków.

⁴⁷ Zasady Hodowli Lasu z 2011r. stanowiące załącznik do Zarządzenia nr 53 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r. oraz obowiązujące od 1 stycznia 2024 r. Zasady Hodowli Lasu stanowiące załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 108 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 5 grudnia 2023 r.

Podjęmowane działania to najczęściej, nieplanowane w PUL, cięcia o charakterze sanitarnym, ewidencjonowane zarówno w użytkach rębnych jak i przedrębnych.

(akta kontroli str. 717-722)

2.5. W latach 2019-2023 zrealizowano następujące zabiegi:

- czyszczenie późne na powierzchni 792,35 ha, przy zaplanowanej powierzchni 790,80 ha,
- czyszczenie wczesne na powierzchni 505,34 ha, przy zaplanowanej 501,78 ha,
- pielęgnacja na powierzchni 1.563,04 ha, przy zaplanowanej 1.559,03 ha⁴⁸.

(akta kontroli str. 723-757)

Działania związane z ochroną lasu (w tym ochroną przeciwpożarową) Nadleśnictwo realizowało zgodnie z § 4-11 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 22 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów⁴⁹. W okresie objętym kontrolą Nadleśnictwo wywiązywało się z wytycznych wskazanych w Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu⁵⁰.

(akta kontroli str. 685-686, 758-792, 835-900, 903)

Projekt PUL, w części dotyczącej ochrony przeciwpożarowej, został uzgodniony z Lubuskim Komendantem Wojewódzkim Państwowej Straży Pożarnej w Gorzowie Wielkopolskim.

W Nadleśnictwie opracowano *Sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru lasu*, które były zgodne ze wzorem wskazanym w załączniku nr 8 do *Instrukcji ochrony przeciwpożarowej lasu*⁵¹ oraz zostały uzgodnione z Komendantem Powiatowym PSP w Słubicach w dniu 30 marca 2020 r., a następnie uzgadniane w całości z Komendą Powiatową PSP w Słubicach w terminach zgodnych z punktem 4.11.3 Instrukcji, tj. do dnia 31 marca każdego roku⁵².

(akta kontroli str. 793-833)

Nadleśnictwo posiadało *Plan współdziałania na wypadek dużych pożarów* opracowany w marcu 2021 r. oraz *Projekt docelowej sieci drogowej Nadleśnictwa Rzepin*, przygotowany zgodnie z Zarządzeniem Nr 28 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie wprowadzenia Instrukcji wyznaczania docelowej sieci drogowej nadleśnictwa.

(akta kontroli str. 907-924)

⁴⁸ W PUL przewidziano, że należy poddać pielęgnacji 2.873,23 ha powierzchni lasu, z tego czyszczenie późne (CP) – 1.539,40 ha, czyszczenie wczesne (CW) – 999,35 ha, pielęgnacja (PIEL) – 334,48 ha.

⁴⁹ Dz. U. z 2022 r. poz. 1065, ze zm.

⁵⁰ Na dzień opracowania PUL, teren Nadleśnictwa objęty był zintegrowanym systemem obserwacji i monitorowania pożarów z dwóch kamer w jednym Punkcie Alarmowo Dyspozycyjnym zlokalizowanym w siedzibie Nadleśnictwa. W wyniku pozyskania środków z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dalej: NFOŚiGW) dokonano modernizacji systemu monitorowania obszarów leśnych poprzez wymianę kamer obserwacyjnych oraz odbiorników TV oraz zakupiono samochód patrolowo gaśniczy. Na terenie Nadleśnictwa zlokalizowano Leśną Bazę Lotniczą w Leśnictwie Nowy Młyn, gdzie stacjonował śmigłowiec patrolowo - gaśniczy Mi-2. Nadleśnictwo posiadało sieć łączności alarmowo-dyspozycyjnej bazującą na radiostacjach przenośnych i telefonii komórkowej. Zabezpieczenie przeciwpożarowe tworzyło 18 punktów czerpania wody, które zabezpieczały w wodę cały teren Nadleśnictwa. Przy siedzibie Nadleśnictwa zorganizowano Bazę Sprzętu Przeciwpożarowego. W efekcie pozyskania środków z NFOŚiGW wybudowano trzy nowoczesne ujęcia wody oraz zmodernizowano dwa punkty ujęcia wody w leśnictwach: Prochowiec i Nowy Młyn. Nadleśnictwo zakupiło ze środków własnych nowy, średni samochód gaśniczy marki Mercedes Atego.

⁵¹ Instrukcja ochrony przeciwpożarowej lasu wprowadzona Zarządzeniem 81 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 3 grudnia 2019r. (obowiązuje od 1 stycznia 2020 r.).

⁵² Odpowiednio w dniu: 29 marca 2021 r., 22 marca 2022 r., 28 marca 2023 r.

Zgodnie z zapisami projektu docelowej sieci drogowej, aktualny stan dróg stanowiących dojazdy pożarowe o całkowitej długości 136.279 m, przedstawia się następująco:

- w stanie dobrym jest 35.628 m dróg (26,14 %),
- w stanie średnim znajduje się 64.335 m dróg (47,21 %),
- w stanie zadowalającym jest 19.716 m dróg (14,47 %),
- w stanie złym jest 16.600 m dróg (12,18 %).

W przypadku dróg stanowiących dojazdy pożarowe, będących w złym stanie technicznym, w szczególności wykonywano bieżącą konserwację sprzętem własnym (10.370 m), wykonano konserwację przez firmy zewnętrzne (150 m), przebudowano 2.314 m dróg. Ponadto w trakcie przebudowy jest 2.004 m dojazdów, a zaplanowano przebudowę dojazdów o długości 1.329 m.

(akta kontroli str. 904,925-970)

2.6. Nadleśnictwo podejmowało następujące działania związane z występowaniem na jego terenie, w latach 2019-2023, sytuacji kryzysowych lub związanymi ze szkodami dla gospodarki leśnej:

- szkody od wiatrów⁵³ – w 2022 r. w wyniku porządkowania szkód od wiatru pozyskano ogółem 32.697 m³ surowca drzewnego, wartość sprzedażowa tego drewna po cenie średniej danego sortymentu wyniosła 10.698.700,02 zł; w pozostałych latach objętych kontrolą pozyskano wywroty i złomy występujące jednostkowo i incydentalnie w ramach planowych cięć przygodnych;
- szkody od suszy – w wyniku oceny stanu sanitarnego lasu, po stwierdzeniu występowania posuszu, Nadleśnictwo podejmowało działania ratownicze – usuwanie drzew w ramach cięć przygodnych/trzebieży negatywnej (jednostkowy pobór masy) lub tzw. rębni o charakterze kłeskowym, by nie doprowadzić do deprecjacji surowca drzewnego na pniu; w latach 2020-2023 Nadleśnictwo pozyskało drewno posuszowe wydzielające się w wyniku działania długotrwałej suszy (czynnik sprawczy OBN.WÓD) w ilości łącznej 29.264,58 m³, których łączny koszt pozyskania wyniósł 1.673.471,31 zł, a wartość sprzedażowa to 6.652.271,53 zł;
- szkody od jemioli rozpięzchłej - w przypadku stwierdzenia występowania jemioli jedyną skuteczną metodą walki było usuwanie opanowanych drzew; w latach objętych kontrolą pozyskano drewno posuszowe z czynnikiem sprawczym JEM w ilości łącznej 50.791,89 m³, których łączny koszt pozyskania wyniósł 3.119.254,29 zł, a wartość sprzedażowa to 13.183.101,90 zł;
- szkody od szkodników wtórnych – w latach objętych kontrolą pozyskano drewno posuszowe zasiedlone szkodnikami wtórnymi w ilości łącznej 24.798,85 m³, których łączny koszt pozyskania wyniósł 1.507.786,87 zł, a wartość sprzedażowa to 6.077.290,01 zł.

Ponadto w latach 2019-2023 miały miejsce pożary pokrywy gleby (ścioly). Wielkość poniesionych kosztów związanych bezpośrednio z pożarem (straty w środowisku leśnym) wyniosły 35.336,69 zł, a poniesione koszty ogółem (straty finansowe) 62.927,07 zł.

(akta kontroli str. 216-308)

2.7. Nadleśnictwo prowadziło gospodarkę leśną na podstawie rzetelnie sporządzonych Planów Finansowo-Gospodarczych Nadleśnictwa Rzepin, stosownie

⁵³ W związku z wystąpieniem huraganowych wiatrów w styczniu i w lutym 2022 r. DGLP Zarządzeniem nr 22 z dnia 4 marca 2022 r. wprowadził stan siły wyższej o zasięgu ponadlokalnym na terenie Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinie, Szczecinku, Pile oraz Olsztynie. Następnie Dyrektor RDLP w Szczecinie Decyzją Nr 7 z dnia 14 marca 2022 r. oraz Nadleśniczy Decyzją Nr 9 z dnia 15 marca 2022 r. wprowadzili stan siły wyższej na terenie Nadleśnictwa.

do § 2 ust. 1 Zarządzenia Nr 10 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 24 lutego 2010 r. w sprawie zasad tworzenia planów finansowo-gospodarczych w jednostkach organizacyjnych Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.

(akta kontroli str. 971-1221)

2.8. W PUL przewidziano do odnowienia: zręby i halizny o powierzchni 1.019,41 ha oraz odnowienia przy rębniach złożonych o powierzchni 587,06 ha.

W latach 2015-2023 powierzchnia dokonanych odnowień wyniosła:

- odnowienia – zręby i halizny – 796,40 ha, tj. 78,12% planu, w tym w latach 2019-2023 – 433,39 ha,
- odnowienia – przy rębniach – 379,19 ha, tj. 64,59% planu, w tym w latach 2019-2023 – 271,01 ha.

W Nadleśnictwie nie dokonywano zalesień, nie były one również przewidziane do realizacji w PUL.

(akta kontroli str. 369-371,688)

Na podstawie próby obejmującej 24 wydzielania leśne ustalono że, stosownie do art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy o lasach, Nadleśnictwo realizowało obowiązek ponownego wprowadzenia roślinności leśnej (upraw leśnych) w lasach w okresie do 5 lat od usunięcia drzewostanu.

(akta kontroli str. 1222-1278)

2.9. W latach 2019-2024 Nadleśnictwo nie prowadziło gospodarki leśnej bez zatwierdzonego PUL.

(akta kontroli str. 313-327)

2.10. W okresie objętym kontrolą Nadleśnictwo nie dokonywało zakupów, ani sprzedaży lasów lub innych gruntów związanych z gospodarką leśną.

Nadleśniczy wyjaśnił m.in., że w czerwcu 1995r. przyjęty został do realizacji przez rząd uchwałą Rady Ministrów „Krajowy program zwiększania lesistości”. W chwili pojawienia się możliwości przekazania przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa na rzecz jednostek Lasów Państwowych gruntów rolnych do zalesienia w ramach „Krajowego program zwiększania lesistości” Nadleśnictwo Rzepin w latach 1999-2005r. przejęło i zalesiło ok. 277 ha. W chwili obecnej mija 22 lata od wejścia w życie ustawy z dnia 8 czerwca 2001r. o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia. Właściciele gruntów, którzy dokonali zalesień składają wnioski o chęci zbycia ww. gruntów. Dotyczy to również Nadleśnictwa Rzepin, i tak w 2023 r. Nadleśnictwo rozpoczęło procedurę zakupu gruntów leśnych od osoby fizycznej.

(akta kontroli str. 1284-1285)

W okresie od 1 stycznia 2019 r. do 9 lutego 2024 r. do Nadleśnictwa wpłynęło 13 aktów notarialnych dot. warunkowej umowy sprzedaży, celem umożliwienia skorzystania przez Nadleśnictwo z prawa pierwokupu, o którym mowa w art. 37 ustawy o lasach. Ponadto w 2019 r. wpłynęło jedno zapytanie od potencjalnego sprzedawcy, czy Nadleśnictwo byłoby zainteresowane kupnem nieruchomości leśnej. We wszystkich przypadkach, Nadleśnictwo odstąpiło od prawa pierwokupu.

(akta kontroli str. 1279-1283)

Nadleśniczy wyjaśnił m.in., że (...) w 2019 r. wpłynęły dwie sprawy dotyczące możliwości pierwokupu, jednak proponowane grunty do sprzedaży nie spełniały wymogów określonych w art. 37 ust. 2 ustawy o lasach. W 2020 r. wpłynęło pięć spraw z kancelarii notarialnej dotyczących możliwości skorzystania z prawa pierwokupu

gruntów leśnych. W wyniku pandemii zamknięte zostały całkowicie zakłady drzewne lub ograniczyły one do minimum odbiór surowca drzewnego, co doprowadziło do bardzo trudnej sytuacji finansowej Nadleśnictwa. Pomimo, że grunty spełniały wymogi określone w art. 37 ust. 2 ustawy o lasach, brak środków finansowych uniemożliwił Nadleśnictwu zakup gruntów leśnych i rolnych. W latach 2022-2024 do Nadleśnictwa wpłynęło sześć spraw dotyczących możliwości skorzystania z prawa pierwokupu gruntów leśnych. Proponowane grunty nie spełniały wymogów określonych w art. 37 ust. 2 ustawy o lasach.

(akta kontroli str. 1287-1292)

Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. Nadleśnictwo posiadało 157 zawartych umów dzierżawy. W latach 2019-2023 zawarło 54 umowy, na podstawie których udostępniono podmiotom trzecim (oddano w dzierżawę) lasy lub inne grunty związane z gospodarką leśną o łącznej powierzchni 138,3769 ha. Nieruchomości te zostały udostępnione m.in. pod linie energetyczne i telekomunikacyjne, poletka łowieckie, tablice reklamowe, gazociąg, uprawę roli, ścieżki rowerowe, szlak konny.

(akta kontroli str. 1293-1350)

Nadleśnictwo sprawowało nadzór nad zgodnością korzystania z dzierżawionych terenów z zapisami zawartych umów oraz PUL poprzez działania stałej Komisji do przeprowadzania corocznego przeglądu i kontroli stanu gruntów dzierżawionych, najmowanych, deputatów, poletek łowieckich oraz pozostałych gruntów będących w zarządzie Nadleśnictwa. Komisja dokumentowała swoje działania w formie protokołów z przeglądu i kontroli.

(akta kontroli str. 1351-1438)

W 2022 r. Nadleśnictwo zawarło jedną umowę zamiany dwóch niezabudowanych ewidencyjnie działek gruntu należących do Nadleśnictwa na trzy działki należące do osoby fizycznej (dwie będące lasem i jedna będąca rolą). Nadleśnictwo przekazało grunt o powierzchni ok. 1,50 ha, na który sporządzony był plan zagospodarowania przestrzennego z przeznaczeniem pod działalność gospodarczą. W zamian otrzymało grunty o powierzchni 12,13 ha, w tym lasy o powierzchni 6,70 ha oraz grunty rolne do zalesienia o powierzchni 5,43 ha.

Nadleśniczy wyjaśnił ponadto, że *Nadleśnictwo planuje w ramach zamiany pozyskać atrakcyjne grunty leśne o powierzchni ok. 6 ha.*

(akta kontroli str. 1439-1444)

2.11. W okresie objętym kontrolą, w Nadleśnictwie przeprowadzane były kontrole zewnętrzne (z zakresu prowadzenia gospodarki leśnej) przez: Starostwo Powiatowe w Słubicach, Komendę Powiatową PSP w Słubicach, Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Słubicach, Biuro Nasiennictwa Leśnego, Urząd Lotnictwa Cywilnego, Najwyższą Izbę Kontroli oraz Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków.

W wyniku tych kontroli dokonano m.in. następujących ustaleń:

- a) Biuro Nasiennictwa Leśnego stwierdziło, że:
- w drzewostanach widoczne były drzewa porażone przez jemiolę - zalecono usunąć opanowane drzewa podczas cięć sanitarnych,
 - widoczny był pojedynczy posusz - zalecono usunąć uschnięte drzewa podczas cięć sanitarnych,
 - w drzewostanie prowadzone były cięcia uprzątające - po zakończeniu prac zrębowych należy złożyć wnioski o wykreślenie obiektu z KRLMP,
 - korony niektórych drzew były przerzedzone - zalecono monitoring stanu zdrowotnego drzewa,

- należy przeprowadzić cięcia doświetlające,
 - występuje duża liczba drzew ze źle oczyszczonym pniem, liczne drzewa z krzywymi strzałami, pojedyncze drzewa z rozwidlonym pniem, wydzielający się posusz;
- b) Starostwo Powiatowe w Słubicach wnioskowało o:
- rzetelne sporządzanie protokołów z lustracji drzewostanów oraz sprawozdań z wykonania Uproszczonego Planu Urządzania Lasu (dalej: UPUL),
 - informowanie na bieżąco Starosty o pogorszeniu się stanu sanitarnego nadzorowanego lasu oraz o uchylaniu się właścicieli od obowiązkowych wskazań UPUL lub decyzji Starosty,
 - dokonanie adnotacji w UPUL o ilości pozyskanego drewna w rozbiści na grubiznę i drobnicę;
 - sporządzanie sprawozdań L-03 zgodnie z wytycznymi.
- c) Komenda Powiatowa PSP w Słubicach stwierdziła brak odpowiedniego zaopatrzenia w wodę do zewnętrznego gaszenia pożaru na terenie leśnictwa Drzecin.

Kontrole w Nadleśnictwie przeprowadzali również pracownicy RDLP oraz Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, która w wyniku kontroli wydała zalecenia odnośnie:

- zapewnienia skutecznego nadzoru w zakresie techniki sadzenia,
- przeszkolenia pracowników w zakresie prawidłowego i terminowego wykonywania zabiegów w uprawach i młodnikach zgodnie z fazą rozwojową i potrzebami na gruncie⁵⁴,
- rzetelnego ewidencjonowania prac odnowieniowych, zgodnie ze stanem na gruncie⁵⁵.

Nadleśnictwo zrealizowało sformułowane w wyniku kontroli zalecenia oraz wnioski pokontrolne.

(akta kontroli str. 1445-1504)

2.12. Nadleśnictwo przekazywało do RDLP plany finansowo-gospodarcze i informacje zawierające wymagane elementy drogą elektroniczną.

(akta kontroli str. 1505-1506)

2.13. W okresie objętym kontrolą do Nadleśnictwa nie wpłynęła żadna skarga, ani żaden wniosek związany z prowadzeniem gospodarki leśnej.

(akta kontroli str. 1507-1508)

Stwierdzone
nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Zadania gospodarcze przewidziane w obowiązującym PUL zostały zrealizowane proporcjonalnie do okresu, na jaki dokument ten został sporządzony. Plan poddania wyznaczonych powierzchni do objęcia ich zabiegom pielęgnacji został zrealizowany w całości. Działania związane z ochroną lasu, w tym ochroną przeciwpożarową, zostały zrealizowane prawidłowo. W przypadku występowania sytuacji kryzysowych lub innych związanych ze szkodami dla gospodarki leśnej Nadleśnictwo podejmowało adekwatne działania, na które zapewniono niezbędne środki finansowe.

⁵⁴ Nadleśnictwo w dniu 23 listopada 2022 r. przeprowadziło szkolenie służby terenowej w zakresie planowania oraz wykonywania czyszczeń wczesnych i późnych w drzewostanach So i Db.

⁵⁵ Nadleśnictwo w dniu 24 lutego 2023 r. przeprowadziło naradę odnowieniową z elementami szkolenia dla leśniczych.

IV. Uwagi i wnioski

Najwyższa Izba Kontroli, w związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości, nie sformułowała uwag ani wniosków na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Zielona Góra, 26 lutego 2024 r.

Kontroler

Sebastian Stępień
specjalista kontroli państwowej

*/podpisano kwalifikowanym podpisem
elektronicznym/*

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze
p.o. Wicedyrektor
Mariusz Kniat

*/podpisano kwalifikowanym podpisem
elektronicznym/*